

TARVITSEEKO METSÄSEKTORI UUSIA PERUSTELUJA HYVÄKSYTTÄVYYDELLEEN?

Tutkija Jakob Donner-Amnell
Joensuun yliopisto, yhteiskuntapolitiikan laitos
jakob.donner-amnell@joensuu.fi, puh. (013) 251 4247

Esityksen aiheet:

- Mitä hyväksyttävyyys on?
- Miksi metsäsektori tarvitsee hyväksyttävyyttä?
- Onko hyväksyttävyyys mikään ongelma suomalaiselle metsäsektorille?
- Mitä seurauksia hyväksyttävyyden vähentymisellä tai lisääntymisellä voi olla?
- Minkälaisilla tekijöillä on merkitystä suomalaisen metsäsektorin hyväksyttävyyden kannalta?

Mihin hyväksyttävyyttä tarvitaan taloudessa ja yhteiskunnassa?

Viime vuosina on puhuttu monin uusin sanoin taloudesta, politiikasta ja yhteiskunnasta: hyväksyttävyyys, uskottavuus, vastuullisuus, oikeutus, luottamus, legitimizeetti, sosiaalinen pääoma...

Kyse ei ole uusista asioista, vaan uuden asetelman synnyttämästä keskustelusta.

Neutraalin määritelmän tasolla kyse on siitä, miten eri tahot yhteiskunnassa toimivat, miten muut sen kokevat ja mitä seurauksia tästä on yksittäisen tahon tai kokonaisuuden kannalta. Hyväksyttävyyden peruskysymys kuuluu: pidätkö tietyn tahon toimintaa ja sen seurauksia hyväksyttävänä ja oikeudenmukaisina itseni ja koko yhteiskunnan kannalta?

Monet tekijät vaikuttavat hyväksyttävyyteen:

Identiteetti	Millä tasolla vallankäyttö tai muu toiminta tapahtuu? Onko kansainvälinen toimija tunnistettavissa ja tunnustettavissa? Voiko siihen samaistua?
Säännöt	Noudattaako toiminta yleisesti tunnustettuja tai sovittuja sääntöjä?
Arvot	Vastaavatko toimintatavat yhteiskunnassa vallitsevia arvoja?
Tulokset	Vastaavatko toiminnan tulokset kohtuullisina pidettäviä odotuksia?

Kun näissä tekijöissä tapahtuu tuntevia muutoksia, hyväksyttävyydestä tulee kysymys, ehkä ongelmakin.

Ilman riittävää hyväksyttävyyttä ja siitä seuraavaa luottamusta ei toimi oikein mikään. Myös yritykset toimivat viime kädessä eri tahojen ja sidosryhmien hyväksynnän varassa. Hyväksyttävyyden lasku tai menetys voi olla dramaattinen asia henkilön, yrityksen tai instituution kannalta. Luottamus ja sosiaalinen pääoma ovat koko yhteiskunnan toiminnan kannalta merkittäviä tekijöitä. Parhaiten luottamusta edistävät "reilun pelin henki" sekä riittävä kunnioitus ja tasa-arvo eri tahojen välillä

Miksi hyväksyttävyyys on erityisen tärkeä kysymys juuri metsäsektorille?

Metsäsektori poikkeaa monella tavalla useimmista tuotannonaloista:

- Metsä on lukuisten ihmisten koti, elinympäristö, toimeentuloturva, virkistysmaisema jne.
- Metsäalalle suuret volyymit, monenlaiset panostekijät ja tuntuvat vaikutukset ovat leimallisia
- Alan aikajänne ja tuottohorisontti ovat väistämättä pitkiä
- Lopputuotteet ovat läsnä ihmisten arjessa ja elinympäristössä

Turvataksaan tuotantotekijänsä metsäala tarvitsee tukea ja hyväksyntää monilta tahoilta: viranomaisilta, metsänomistajilta, rahoittajilta, työntekijöiltä, paikallisilta asukkailla jne. Kaikkien kanssa on tultava kohtuudella toimeen, puhdas sijoittajalähtöisyys on mahdollisuus.

Hyväksynnän määrä riippuu ennen kaikkea alan merkityksestä, toimintatavasta ja vaikutuksista. Metsäsektorin hyväksyttävyyden vaihtelee suuresti eri puolilla maailmaa. Pohjoismaissa se on suurimmillaan, muualla teolliseen metsänkäyttöön liittyy enemmän ristiriitoja.

Aiemmin metsäalan hyväksyntä syntyi pääosin suorien talousvaikutusten ja alan kotimaisuuden kautta. Uudessa kansainvälisemmässä toimintaympäristössä on uudenlaisia sidosryhmiä. Väheksyntää kokevat sidosryhmät voivat tietyissä tilanteissa vaikuttaa alan toiminta-ehdoihin ja ilmapiiriin.

Metsäalalla menestyminen edellyttää väistämättä tasapainoilua eri vaateiden ja intressien välillä. Tehtävän haasteellisuutta lisää se, että uudessa tilanteessa toimitaan monissa hyvin erilaisissa ympäristöissä. Globaalit toimintamallit metsäsektorilla hakevatkin vasta muotoaan ja epävarmuustekijöitä riittää.

Miksi metsäsektorin hyväksyttävyyden on nykyään kysymys Suomessa?

Metsäsektorin suuri hyväksyttävyyden Suomessa on johtunut monista seikoista: metsäsektorin merkittävydestä, metsäteollisuuden kotimaisesta omistuksesta, tuotantopanosten korkeasta kotimaisuusasteesta, laajasta pienmetsänomistuksesta, suhteellisen tasaisesta tulon- ja vallonjaosta eri osapuolten välillä, jokamiehen oikeuksista ja metsien monikäytön merkityksestä sekä metsien suuresta määrästä suhteessa väestöön.

“Suomen mallin” erityispiirre on, että metsäsektoria sekä tuetaan että säädelään eri tavoin. Tuen ehtona on, että metsäsektori tuottaa laajasti hyötyä yhteiskunnassa joko suoraan tai valtion kautta. Kaikki yhteiskunnan tahot ovat osallistuneet mallin kustannuksiin ja päässeet osallisiksi myös tuloksista.

Ovatko “Suomen mallin” perusteet vielä voimassa, vaikka yhteiskunta ja metsäala ovat muuttuneet?

- Suomen taloudessa metsäsektorin rinnalle on noussut muita aloja
- metsäsektorin suuret vaikutukset työllisyyteen ja toimeentuloon ovat ohuemmin läsnä yhteiskunnassa
- metsäteollisuuden kansainvälistyminen on vaikuttanut toimintatapaan, tulonjakoon ja asenteisiin
- enemmistö kansalaisista mieltää metsän ensisijaisesti virkistyslähteen
- luottamus siihen että talous ja metsäala toimivat koko maan ja kaikkien kansalaisten hyödyksi on vähentynyt

Kuinka suuri ja pysyvä muutos on ja miten paljon se vaikuttaa hyväksyttävyyteen? Tämä olisi syytä tarkoin selvittää!

Huomionarvoista on, että luottamus on laskenut maan ja metsäalan menestyksestä huolimatta - tai nimenomaan menestyksen valikoivan luonteen vuoksi.

Mitä metsäsektorin hyväksyttävyyden vähentymisestä voi seurata?

Ennustaako metsäalan tilanne Ruotsissa ja Pohjois-Amerikassa myös tulevaa kehitystä Suomessa? Ruotsissa metsäala on edelleen keskeinen ala, mutta julkinen rahoitus ja asema ovat heikentyneet. Pohjois-Amerikassa metsäalaa leimaavat sijoittajavetoisuus, jännitteet ja vähäinen kehittäminen.

Jos metsäsektorin hyväksyttävyyden vähenee jatkossa, alan toimintaehdoissa Suomessa tapahtuu muutoksia yksittäisissä kilpailutekijöissä, julkisessa rahoituksessa ja/tai koko alan ilmapiirissä:

- 1) Suomalaisen yhteiskunnan tarjoamat kilpailuehdot saattavat heikentyä: puukauppa, metsänhoito, työvoiman rekrytointi, työmotivaatio ja tuottavuus, koko metsäklusterin kehittämistyö...
- 2) Kansalaisten mielenkiinto ja VVM:n punakynä voivat kohdistua metsäalan laajaan julkiseen rahoitukseen.

3) Ilmapiiirin huonontumisella metsäsektorilla voi olla kauaskantoisia seurauksia. Luottamus vaikuttaa suuresti siihen, miten ihmiset ja ryhmät sitoutuvat, innostuvat ja jaksavat. Suuri “luottamuspääoma” saattaa olla keskeinen selitys metsäsektorin tähänastiselle menestykselle.

Luottamus voi olla jatkossakin monia ulkoisia kilpailutekijöitä tärkeämpi seikka.

Mitä metsäsektorin hyväksyttävyyden turvaamiseksi kannattaisi tehdä?

Suomalaisen yhteiskunnan kannalta metsäsektori ei enää ole dramaattinen, mutta toki tärkeä asia. Metsäsektorin menestyksen kannalta hyväksyttävyys voi sen sijaan olla avainkysymys

Metsäalan hyväksyttävyyden turvaaminen voi olla taloudellisesti ja yhteiskunnallisesti kannattavaa. Kilpailukyvyyn ja sosiaalisen vastuun yhdistäminen on ennenkin ollut mahdollista Suomessa. “Vastuullisen menestyksen” mallille on tarvetta ja kysyntää. Yhteiskunnassa ja metsäalalla on enemmän resursseja kuin koskaan.

“Suomen mallia” on mahdollista muokata uuteen tilanteeseen sopivaksi. Haastavinta on, miten saadaan kaikki tahot siihen sitoutumaan ja miten malli huolehtii heikoimmista. Onnistumiseen vaaditaan luottamusta rakentavia toimia ja signaaleja kaikilta tahoilta. Toimien täytyy olla tuntuvia vaikuttaakseen ja vakuuttaakseen.

Mahdollisia painotuksia:

Metsien käytöstä syntyvien hyötyjen lisääminen

Hyödyt voivat olla niin tuotteita, työpaikkoja kuin hyvinvointi- ja ympäristövaikutuksiakin. Tässä tarvitaan uusia panoksia ja keinoja, koska vanhoista on hyvin vähän apua

- julkisen t&k- ja muun rahoituksen lisääminen ja/tai uudelleen kohdistaminen
- verotuksen muuttaminen työllisyyttä ja (pien)yritystä enemmän edistäväksi

Metsien käytön monipuolisuus kunnolla esiin

Ydinkysymys on, kokeeko tavallinen kansalainen hyötyvänsä tarpeeksi metsien käytöstä.

Muut metsänkäyttöintressit on saatava luontevaksi osaksi päätöksentekoa ja metsien käyttöä.

Monikäyttökorostus metsänhoidon rahoitukseen ja eteläisen Suomen metsiin.

Oikeudenmukaisuudesta keskustelunaihe ja hyve

Epäoikeudenmukaisuutta esiintyy sektorin ja Suomen sisällä sekä uusissa tuotantomaissa.

Suomessa ja metsäsektorilla tarvitaan uskallusta puhua vaikeista aiheista ja etsiä ratkaisuja.

Oikeudenmukaisuuden tavoittelusta ja kaikkien tahojen huomioimisesta on tehtävä hyve.

Esityksen teesit:

Hyväksyttävyyden kannalta reiluus ja eri intressien välinen tasapaino on keskeisintä.

Metsäsektori on erityisluonteensa vuoksi monia aloja riippuvaisempi eri tahojen hyväksynnästä.

Hyväksyttävyys on ollut suomalaisen metsäsektorin valttikortti ja voi olla sitä jatkossakin.

Metsäalan hyväksyttävyyden turvaamiseksi tarvitaan tuntuvia toimia Suomessa ja muualla.